

est coacta et extorta ab ipsa rerum evidētia. Quod insinuavit idem Jacobus dicens: *Dæmones credunt et contremiscunt* (1). Nos enim non credimus contremiscentes, id est, inviti et coacti, sed sponte ac libenter.

Ad Quartum, Fides dicitur mortua, non quomodo homo dicitur mortuus, qui post mortem non est, sed quomodo corpus dicitur mortuum, quod post mortem est, sed non vivit. Vita enim non est de essentia fidei, quemadmodum est de essentia hominis; sed per metaphoram dicitur fides viva cum operatur, mortua cum non operatur; sicut etiam aqua dicitur viva, quæ continuo fluit, ut in fonte, et fluviis; mortua, quæ non movetur, ut in stagnis, et paludibus: cum tamen utraque vere, proprieque sit aqua.

Quartum argumentum sumitur ex illis testimoniis, quæ docent in Ecclesia esse bonos et malos; ut Matth. III. ubi ponitur similitudo palearum, et tritici in eadem area. Matth. XIII. ubi ponitur similitudo piscium bonorum et malorum in eodem reti. Matth. XXII. ubi ponitur similitudo venientium ad nuptias sine veste nuptiali. Matth. XXV. ubi ponitur similitudo Virginum prudentium et fatuarum, et ovium atque hædorum. Quoniam enim, qui sunt in Ecclesia, fideles sunt, si iidem mali esse possint, certe sequitur fidem, unde dicuntur fideles, cum peccato, unde dicuntur mali, posse esse conjunctam.

Respondebunt fortasse, malos, qui sunt in Ecclesia, habere fidem, sed historicam, id est, notitiam articulorum, sed non fidem specialis benevolentiae. Sed facile hoc refellitur, nam in primis (ut sæpe jam diximus) non debent assumere tamquam certum, id quod est in quæstione, id est, fidem benevolentiae solam esse veram fidem.

Deinde, si omnes mali, qui sunt in Ecclesia, fide vera carerent, quæcumque illa sit: certe ob id potissimum reprehendi deberent, quod præter alia peccata, exciderint a vera fide, at non reprehenduntur de amissione fidei, sed de omissione operum. Nam Matth. 22. reprehenditur, quia non habet vestem nuptialem, non alia de causa, nisi quia vestem illam non habet. Illa autem vestis charitatem significabat, teste Hieronymo, Chrysostomo, et aliis in eum locum, et Gregorio hom. 38.

Item Matth. XXV. non reprehenduntur Virgines fatuæ, nisi quod oleum, id est, opera misericordiae non habuerint, ut in eum lo-

cum notat Chrysostomus, et in eodem cap. 25. non damnantur ii, qui ex grege dominico, a sinistris erunt, nisi propter mala opera, non autem propter carentiam fidei, ut admonet S. Augustinus, in lib. de fide et operibus cap. xv. S. etiam Paulus, 1. Corinth. v. Incestuosum quemdam Corinthium, severe puniri jubet, nec tamen eum arguit infidelitatis, sed solius incestus, et S. Petrus Act. v. non reprehendit Ananiam et Saphiram, et cap. VIII. Simonem Magum, propter infidelitatem, sed propter alia peccata. Itaque ex his, et similibus locis satis aperte colligitur, fidem in peccatoribus esse posse.

Quintum argumentum, sumitur a ratione propria fidei et charitatis. Nam si fides et charitas inter se disjungi non possent, vel id ex eo fieret, quod una esset de ratione alterius, vel certe quod una necessario nasceretur ab altera. Neutrum autem dici posset. Non primum, nam fides et charitas non una virtus, sed duæ, ut scripturæ passim docent, ut I Corinth. XIII. *Nunc manet tria hæc, fides, spes, charitas.* Et I Timoth. II. *Finis præcepti charitas de corde puro, conscientia bona, et fide non ficta* (2). Et præterea habent diversa subjecta, actus et objecta. Fides enim est in intellectu, charitas in voluntate, et fides credit, vel (ut ipsi volunt) confidit; charitas diligit. Denique fides respicit veritatem primam, charitas summum bonum.

Non item secundum, quoniam tamen si charitas oriatur ex fide, tamen non oritur ut propria passio, quæ necessario fluit a subjecto, sed ut virtus, ad quam alia disponit et inclinatur, fides enim dicitur gignere charitatem, quia disponit et inclinatur eum, qui credit, ad diligendum eum, cui credit. Dispositio autem et inclinatio non cogit, sed liberum relinquit hominem, ut diligat si velit, et non diligat si non velit.

Adversarii eligunt illud secundum, charitatem videlicet ideo inseparabilem esse a fide, quod necessario sequatur fidem: sed exemplis persuadere nituntur, quod solidis rationibus probare non possunt. Lutherus enim præfatione in epist. ad Rom. dicit, Fidem similem esse igni, qui si non luceat et ardeat, non est ignis: ita fidem rem esse vivam, actuosam, efficacem, quæ semper necessario operetur.

Bucerus quoque, in libro Concordiæ, jubet fingi animo ægrotum aliquem valde

(1) Jacob. II, 19. — (2) I Corin. XIII, 13; I Tim. I, 5.

cupidum salutis, qui si repente ad eum accedat medicus, qui certo polliceatur salutem, non possit eum non amare. Similem vero hujus ægroti dicit esse eum, qui credit Deum instar peritissimi medici, certam salutem offerre.

Calvinus lib. III. Institut. cap. 2 §. 9. comparat fidem et charitatem cum Christo et Spiritu sancto. Nam quomodo fieri nequit, ut Christus separetur a Spiritu sancto. ita fieri non posse dicit, ut fides separetur a dilectione, quoniam fides intuetur et recipit Christum, sed cum spiritu sanctificationis et dilectionis.

At similia ista non admodum verisimiliter adferuntur. Primum enim, ignis similitudo in scripturis sanctis proprie tribuitur charitati, non fidei, nisi quatenus per charitatem vivit. Charitas enim est, de qua in Canticis dicitur: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem; Et: Lampades ejus Lampades ignis, atque flammarum.* Cant. VIII. ipsa eadem charitas est quæ juxta Apostolum ad Rom. XIII. *implet legem.* Et I Corinth. XIII. *patiens est, benigna est omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet,* etc. (1). Et de qua S. Augustinus, præfatione in Psal. XXXI: *« Quod inquit, credit, fidei est, quod operatur, charitatis est. »* Et ibidem: *« Dilectio vacare non potest, nisi et mali nihil operetur, et quicquid potest boni operetur. »* Et S. Gregorius hom. 30: *« Amor operatur magna, si est; si autem operari renuit, amor non est. »* Itaque charitas est virtus illa viva, actiosa, efficax, semper operans, et a qua non magis sejungi potest operatio, quam ab igne splendor, aut calor. Fides autem non immediate operatur, sed mediante charitate, quam ipsa gignit, sed (ut diximus) non proprie illam producendo, ut ignis producit calorem, sed ad illam disponendo et inclinando.

Deinde, similitudo ægroti, quam adfert Bucerus, solum probat quod nos dicimus, eum qui credit, inclinari ad amandum eum, cui credit, non autem cogi, ut necessario amet, nisi forte amore concupiscentiæ, qui non est charitas, sed cupiditas. Ægrotus enim, et salutis cupidus necessario amat medicum, sed sæpius gratia sui, quam gratia illius.

Denique, similitudo illa Calvinij nihil omnino concludit, nam qui fide Christum respicit, vel recipit intuetur quidem illum cum spiritu

suo, et recipit cum eodem spiritu sed credendo recipit, id est, credit illum habere spiritum sanctificationis et dilectionis: sed non inde sequitur, in homine cum fide semper esse spiritum sanctificationis et dilectionis, nisi objective; quomodo est sanitas in ægrotato, quando illam cogitat aut appetit.

Sextum argumentum, sumitur ab absurdo, quod sequitur ex doctrina adversariorum. Ipsi enim ideo contendunt, hominem sola fide justificari, quoniam si justificatio penderet a conditione operum, aut obedientia legis, nemo certus esse posset, se esse justificatum; et quia in hac certitudine justificationem sitam esse credunt, efficeretur, impossibilem esse justificationem.

At si fides necessario conjuncta esse debet cum dilectione et operibus bonis, ita ut alioqui non sit fides, sed umbra quædam, et spectrum fidei; certe sequitur justificationem hoc ipso quod pendet a vera fide, pendere etiam ab operibus et dilectione, quæ est impletio legis; ac per hoc neminem certum esse posse, se esse justificatum, atque omnino impossibilem esse justificationem. Ita videlicet stabile et ædificium hæreticorum dogmatum, ut undique ruinam minetur.

Accedat septimo consensus veterum patrum, quibus numquam in mentem venit hæc absurditas, ut non possit esse fides, ubi non est charitas.

S. Augustinus lib. xv. de Trinit. cap. 18. *« Fides, inquit, sine charitate potest quidem esse, sed non et prodesse. »* Tract. x. in epist. Joan. *« Jam, inquit, credit aliquis in Christo, sed odit Christum, habet confessionem fidei in timore pœnæ, non in amore coronæ: adde huic fidei dilectionem, ut fiat fides, qualem dicit Apostolus Paulus, Fides, quæ per dilectionem operatur. »* Lib. de spir. et lit. cap. 32. *« Unde, inquit, est dilectio, id est, charitas, per quam fides operatur, nisi unde illam fides ipsa impetravit? »* Quod si fides impetrat charitatem, certe prior est charitate, et antequam illam impetret, sine illa manet. Vide eundem Tract. 83. in Joan. de agone Christiano cap. 13. Et in eadem sententiam Clementem Alexandrinum lib. II. et 4. Stromat. Chrysostomum hom. 9. in Joan. Et hom. 8. in 2. ad Timoth. Et in Psal. XIV. Ambrosium lib. IX. epistol. 74. Hieronymum lib. II. in Jovini-

(1) Cant. VIII, 7; ibid. VIII, 6; Rom. XIII, 8; I Corin. XIII, 4.

anum Cyrillum lib. x. in Joan. cap. 18. Et Gregorium hom. 38. in Evangelia. Sed argumenta quædam Kemnitii, et aliorum breviter sunt refellenda.

Objiciunt ergo Primo, illud I Timoth. v. *Qui suorum, maxime domesticorum, curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior.* Respondeo: loquitur Apostolus, teste Chrysostomo et aliis interpretibus, de iis, qui fidem negare dicuntur, quoniam non vivunt, ut fides vivendum docet, qui (ut idem Apostolus ait ad Titum 1), *confitentur se nosse Deum, factis autem negant* (1). Dicuntur autem iidem infidelibus deteriores, non quoad omnia, sed quoad impietatem in suos. Infideles enim suorum curam gerere solent. Itaque improbi fidem negant, non corde, vel ore, sed opere, et de iisdem scribit S. Gregorius hom. 29. in Evangelia, eos non veraciter credere, et non habere veram fidem, qui non bene operantur. Significat enim eos non vere ostendere ex operibus fidem suam, ac per hoc non habere veram fidem in ostensione operum. Alioqui enim idem Gregorius hom. 38. apertissime docet, multos in Ecclesiam intrare, quia fidem habent, et tamen veste nuptiali carere, quia charitatem non habent.

Secundo objiciunt illud Joan vi. *Sunt quidam ex vobis, qui non credunt, ipse enim sciebat, qui essent credentes, et quis eum traditurus esset* (2). Ubi Judas dicitur non credere, quia eum traditurus erat. Respondeo, Judas unus ex illis erat, qui audito sermone Domini, de carne ejus manducanda, scandalizatus est, et cœpit corde recedere ab eo, per incredulitatem; unde postea etiam ad prodendum illum inductus est. Numquam enim eum prodidisset, si verum Deum fuisse credidisset. Itaque vere fidem amisit Judas, et ex infidelitate ad proditionem devenit.

Tertio objiciunt illud, I Joan. ii. *Qui dicit, se nosse Deum, et mandata ejus non servat, hic mendax est.* Respondeo, loquitur S. Joannes de notitia familiaritatis et amicitiae, ut Beda et Oecumenius exponunt. De qua notitia loquitur Dominus, Matthæi vii. et Matth. xv. ubi de improbis dicit, *non novi vos, aut, nescio vos* (3).

Quarto objiciunt illud, I Joan v. *Omnis, qui credit, quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est* (4), proinde sine dubio charitatem habet.

(1) I Tim. V, 8; Tit. I, 16. — (2) Joan. VI, 65. — (3) I Joan. II, 4; Matth. VII, 25. — (4) I Joan. V, 1. — (5) Jacob. XX, 26. — (6) Hab. II, 4.

Respondeo: loquitur de fide formata, quæ per dilectionem operatur; ut S. Augustinus exponit tractat. 10. in epist. Joannis.

Quinto objiciunt illud, Jacobi xx. *Fides sine operibus mortua est* (5). Sed jam id explicatum est in argumento nostro tertio.

Sexto objiciunt illud, Habacuc ii. *Justus ex fide vivit* (6). At non vivit sine charitate, igitur cum fide semper est charitas.

Respondeo: ad litteram videtur sententia illa, *Justus ex fide vivit*, quam etiam frequenter Apostolus citat, significare, Justum sustentare se, ac tolerare desiderium cœlestis patriæ ex fide, quoniam fides præsentem facit quodammodo eam beatitudinem, quæ suo tempore futura speratur, ut supra ostendimus. Est enim fides fundamentum, et substantia rerum sperandarum. Cæterum illud etiam est verissimum, Justum vivere spiritualem vitam ex fide, sed ex fide, qualis est in hominibus justis, id est, formata per charitatem.

CAPUT XVI.

Fidem non solum justificare, probatur ex remotione causarum, quæ possunt reddi, cur fides sola justificet.

Tertium argumentum principale, quo probamus, fidem non solum justificare, sumitur a remotione causarum, quæ possunt reddi, cur fides sola justificet. Omnes enim ejusmodi causæ ad Tria capita revocari possunt. Primum caput est, auctoritas verbi Dei; si enim Scriptura expresse alicubi dicat, Fides sola justificat, id sine dubio credendum erit, etiamsi nulla reddatur causa, cur ita fiat. Alterum caput est voluntas De justificantis, quia videlicet placuit Deo, donare justificationem cum sola conditione fidei.

Tertium est natura ipsius fidei, quoniam ipsa sola id habet, ut apprehendat justificationem, et nobis applicet, ac nostram esse faciat.

Quod attinet ad Primum, solent quidem adversarii perpetuo jactare verbum Dei expressum, atque ad hoc unum caput dogmata sua omnia revocare. Sed in hac causa destituuntur isto præsidio. Nusquam enim hæcenus ostendere potuerunt in sacris litteris illam particulam Sola, cum de fide justificante

agitur. Nos autem expressum verbum profertur, ubi habetur negatio ejus vocis, aut synonymæ. *Videtur* (inquit Jacobus cap. xx) *quia ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum* (1)? Edidit quidem Martinus Lutherus, Biblia Germanica cum voce «Sola» ad Roman. iii; sed cito fallacia deprehensa fuit, inspectis codicibus Græcis et Latinis, et qui circumferuntur, omnibus. Neque ipse de hac re admonitus, negare potuit a se additam eam vocem, sed respondit pro solita sua modestia: *Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.* Vide responsum Lutheri ad duos articulos ad amicum quemdam scriptam.

Respondere solent, non esse quidem eam vocem expresse in Scriptura, tamen esse rem ipsam, quæ illa voce significatur, ad Rom. iii. cum dicitur: *arbitramur hominem justificari per fidem sine operibus legis.* Et ibidem: *Justificati gratis per gratiam ipsius* (2). Idem enim est justificari gratis et sine operibus legis. Idem vero per fidem sine operibus legis, et per solam fidem.

At hæc responsio non difficulter evertitur. Quæro enim, si idem est per solam fidem, et per fidem sine operibus legis, utrum illud «sine operibus legis» excludat omnia opera, et omnem legem, an tantum aliquod genus operum et legum. Nam si excludat omnia omnino opera, et omnem legem, excludet etiam ipsam fidem. Nam actus fidei est quoddam opus, et quidem insigne, et hoc nomine appellatur in Evangelio, Joan. vi dicente enim Domino: *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam?* Responderunt Judæi: *Quid faciemus, ut operemur opera Dei?* Quibus Dominus ait: *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille* (3).

Quare S. Augustinus in lib. de prædestin. sanctor. cap. 7. scribit, Fidem non distinguere ab operibus, quasi ipsa non sit opus, sed quoniam ipsa est opus Dei gratia factum, vel est primum opus, unde cætera nascuntur. Et addit, sic distinguere fidem ab opere, quomodo in libris Regum distinguitur Juda ab Israel, quamvis etiam, Juda sit Israel. Itaque operamur opera Dei, cum credimus in Dominum Jesum. Sine quo opere justificabimur, si fides sine operibus omnia opera excludit, ac per hoc justificari ex fide, nihil aliud erit, nisi justificari sine fide.

Est etiam quædam lex fidei, de qua dicitur

in illo ipso cap. iii. ad Rom. *Exclusa est gloria tua. Per quam legem? factorum? non, sed per legem fidei* (4). Quod si fides justificans sine operibus legis, excludit omnem legem, excludet etiam legem fidei; et quoniam lex fidei est ipsa fides, ut communiter eum locum omnes exponunt; fides excludet fidem, et, ex fide justificari, erit sine fide justificari. Non igitur fides sine operibus legis excludit omnia opera et omnem legem, sed certum genus operum et legis, id est, opera facta solis viribus naturæ, vel ex sola cognatione legis Mosaicæ, vel si quo alio modo opera legis hoc loco intelligenda sunt. Parum enim refert ad argumentum, quod nunc urgemus, quomodo ista intelligantur, modo illud maneat, non excludi omnia opera et omnem legem. At si non excluduntur omnia opera et omnes leges; non igitur verum est, sola nos fide justificari; neque est idem, sola fide justificari, et per fidem justificari sine operibus legis; illud enim latius patet; et proinde præter Scripturam, ne dicam contra Scripturam, asseritur.

Illud autem Gratis excludit merita, quæ sunt nobis ex nobis, non autem dona Dei, qualis est dilectio, poenitentia et similia, alioqui excluderet etiam fidem: «Non dicat, inquit, Augustinus in epist. 106. si per fidem, quomodo gratis? responderetur enim ei, Quid habes quod non accepisti, etc.» Quod idem de charitate dici potest. Si per dilectionem, quomodo gratis? nimirum, quia ipsa dilectio nihil est nisi gratia. Quare non possunt adversarii, expressi Verbi Dei auctoritate, sententiam suam de sola fide justificante comprobare.

Quod attinet ad alterum caput, non videntur adversarii in illo magnam spem ponere, quippe qui ut plurimum negare solent, Deum nos justificare ob meritum fidei, aut propter nostræ fidei virtutem. Cæterum si admittant, fidem solum ideo justificare, quia Deus requirat conditionem solius fidei; manifestis Scripturarum testimoniis repugnabunt. Scripturæ siquidem multo apertius exigunt ad justificationem conditionem poenitentiae et Sacramentorum, quam ipsius fidei. Ezech. xviii. *Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, vita vivet, etc.* Lucæ. xiii. *Nisi poenitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.* Joan. iii. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu*

(1) Jacob. XX, 24. — (2) Rom. III, 28. — (3) Joan. VI, 27. — (4) Rom. III, 27.